

Därför blev baseboll USAs nationalsport

Ett säkert värtecken i USA är att basebollsäsongen börjar. Där kallas sporten ”det nationella tidsfördrivet”, medan den i Sverige är nästan okänd.

Författare:

[Thomas Sörensen](#)

PUBLICERAD:

2009-04-19

[historia](#)

[idrottsforskning](#)

[tävlingar](#)

[medeltiden](#)

Ishockey och basket – två idrotter som härstammar från Nordamerika – har fått stort genomslag i Sverige. Detsamma gäller dock inte baseboll, den idrott som betecknades som ”vår sport – den amerikanska sporten”, av den amerikanska 1800-talsförfattaren Walt Whitman.

Redan på medeltiden utövades olika former av spel med boll och slagträ som påminner om dagens baseboll. Även i Sverige har vi genom historien haft spel av denna typ, till exempel långboll och brännboll. Dessa gamla europeiska spel fördes till Nordamerika med de engelska kolonisterna i början av 1600-talet. Under följande århundraden uppfanns flera olika lokala amerikanska stilar och spelvarianter, främst som informella och prestigelösa lekar. Basebollen som organiserat idrottsfenomen slog igenom först på 1840-talet, då klubbar började bildas i de större städerna i nordöstra USA. Inspirationen hämtades framför allt från det engelska spelet rounders, som spelas än i dag.

Framväxten av basebollen var en del av den moderna idrottsrörelsen och hängde nära samman med uppkomsten av en urbaniserad medelklass. I mitten av 1800-talet vurmades amerikanska stadsbor för olika slags frivilliga klubbar och andra sammanslutningar. Här fanns bland annat frivilliga brandkårer, miliskompanier, litterära sällskap, ordenssällskap, patriotiska föreningar – och idrottsklubbar.

Tämja rå maskulinitet

En annan orsak till det livliga intresset för idrott vid denna tid var att den erbjöd deltagarna en möjlighet att uttrycka en hård och kärv manlighet, något som gått förlorat i den moderna världens förvekligande och avsexualiserade kontors- och butikslokaler. Utövarna tilltalades av basebollens dynamik, snabbhet och relativa hårdhet. Baseboll ansågs vara en manlig syssla – en kultiverande och disciplinerande verksamhet som kunde tämja och kanalisera rå maskulinitet. Baseboll inte bara tränade kroppen utan främjade även självkontroll, som var en högt värderad egenskap i det viktorska nordöstra USA. Samtidigt var kamratskap och broderskap centrala begrepp i klubbarna.

Saknade motståndare

Alexander Cartwright (1820–92) från New York anses vara den moderna basebollens upphovsman. Han var bankkassör och engagerad i en av stadens frivilliga brandkårer, New York Knickerbocker Fire Fighting Brigade. Han tillhörde i början av 1840-talet en grupp gentlemän som träffades på Manhattan för att på fritiden spela baseboll. Det var en ganska exklusiv herrklubb med yrkesgrupper som bankmän och butiksägare. På Cartwrights initiativ resulterade klubben snart i landets första organiserade basebollförening med namnet New York Knickerbocker Base Ball Club.

Klubbens syfte var naturligtvis att spela baseboll, dock inte på något tävlingsinriktat sätt. Snarare var det fråga om ett lekfullt och kvalificerat tidsfördriv för deltagarnas höga nöjes skull. Samtliga aktiviteter hade tydliga sociala förtecken för att stärka medlemmarnas kamratskap. Vid sidan om idrottsutövandet arrangerades middagar, picknickar, årliga baler och andra tillställningar. En del personer sökte sig till klubben endast för att kunna delta i de sociala aktiviteterna.

För att väljas in som medlem i föreningen måste man rekommenderas av någon som redan var medlem. På så sätt garanterades bibehållen stil och finess. Medlemmarna i de första basebollklubbarna kom därför i första hand från medel- och överklassen, som hade såväl gott om fritid som råd med klubbmedlemskap och föreskriven basebollklädsel.

Att Knickerbockers verksamhet inte var tävlingsinriktad berodde delvis på det enkla faktum att det inte fanns några andra klubbar att spela mot. Visserligen fanns enstaka andra föreningar, men de använde annorlunda regler. År 1845 föreslog därför Cartwright enhetliga regler, som med tiden kom att kallas The New York Game. I Cartwrights förslag fanns mycket av det som gäller än i dag: den rombformade spelplanen, att antalet spelare och antalet omgångar (innings) skulle vara nio, att byte av inne- och utelag skulle ske sedan tre innespelare bränts, avstånden mellan baserna, systemet med strikes och balls, att en domare avgör vilka kast som är ball respektive strike, att slag utanför spelplanen är ogiltiga och att man inte kan bränna en spelare genom att kasta bollen på denne (vilket hade varit en vanlig regel dittills).

New York-spelet blev uppskattat och fick snabb spridning, eftersom det var någorlunda lättfattligt och hanterligt. En match brukade ta runt tre timmar i anspråk till skillnad från flera andra basebollvarianter som ofta krävde två hela dagars spel innan en vinnare kunde koras. Då hade de flesta spelare – för att inte tala om eventuella åskådare – för länge sedan tröttnat och gått hem. Den första riktiga matchen med Cartwrights regler ägde rum i juni 1846 mellan New York Knickerbockers och New York Baseball Club. De senare vann med 23–1.

Klubbarna toppade lagen

I mitten av 1850-talet tog basebollintresset i New York fart på allvar, särskilt i stadsdelen Brooklyn där flera nya klubbar bildades. Nu tillkom också den första organiserade ligan för baseboll med tjugofem olika klubbar. Ligans namn blev National Association of Base Ball Players. Det blev succé. Det fanns faktiskt ingen annan sport på 1850-talet som var så populär i USA som baseboll. En ny och mycket uppskattad sportjournalistik växte fram, med specialiserade basebolljournalister. Sporten visade sig nämligen vara särskilt lämplig för fångslände och överskådliga statistiska analyser.

I början av 1860-talet hade antalet klubbar i New York-området växt till ungefär två hundra. Det blev i allt högre utsträckning fråga om tävlan på allvar. Klubbarna blev mer elitistiska, de toppade lagen och ställde till slut upp endast med sina allra bästa niomannagång. De sämre

spelarna fick vara med och träna men fick aldrig dra på sig matchtröjorna. Alla deltagare var dock fortfarande amatörer.

Spreds av inbördeskriget

Det amerikanska inbördeskriget åren 1861–65 fick den organiserade basebollen att avstanna. Många spelare anmälde sig som frivilliga och begav sig söderut för att besegra rebellerna.

Trots att ungefär hälften av klubbarna lade ner sin verksamhet, rådde viss aktivitet i New York. Bland annat försökte man komma till rätta med vissa oönskade effekter som basebollens popularisering hade medfört. Allt bredare folklager hade börjat visa intresse, och det ansågs inte helt oproblematiskt. Sporten hade stundtals kommit att plågas av dåligt rykte, gentlemannaprägeln var hotad och sporten hade börjat förknippas med rysliga saker som hasardspel och dryckenskap. Dessutom fanns det många busar och bråkstakar som nog följde sina favoritklubbers med- och motgångar och som ställde till med tumult på matcherna: den moderna idrottens första huliganer. Några moralistiska väktargrupper hade till och med försökt få idrotten förbjuden, men utan att lyckas.

För entusiasterna och spelarna framstod nu strävan att göra basebollen rumsren som en mycket viktig fråga. Så länge som den förhärskande stämningen bland åskådarmassorna präglades av råhet och svineri, skulle inte kvinnor komma som åskådare. Kvinnors medverkan var eftertraktad som ett tecken på respektabilitet. För att bli av med slöddret byggdes inhägnade basebollarenor, och inträdesavgifter infördes. I Brooklyn uppfördes år 1862 det allra första basebollstadion, Union Grounds, med plats för 15?000 åskådare varav de allra flesta på ståplats. Klubben tjänade stora pengar på inträdesavgifter. Ett par år senare byggdes ytterligare ett stadion i Brooklyn, Capitoline Grounds. Dessa båda arenor kom att stå modell för alla senare arenor.

Basebollintresset inte bara återhämtade sig efter kriget. Det växte också. Sporten hade nämligen blivit en av de vanligaste och mest uppskattade sysselsättningarna i armélägren under kriget. De hemvändande soldaterna, nära två miljoner män, tog nu sitt nyvunna basebollintresse med sig hem – och därmed ut till varje vrå av landet. Vid krigsslutet var ett hundratal klubbar från tio olika delstater medlemmar i National Association. Ett par år senare var antalet klubbar uppe i nära fyra hundra och i slutet av 1860-talet över tusen. Soldaterna hade bytt ut musköterna mot basebollträna. Man kan alltså säga att basebollen har inbördeskriget att tacka för sin snabba spridning och sitt stora genomslag i den amerikanska kulturen.

New York – särskilt Brooklyn – kom att bli basebollens självklara centrum i ett område som sträckte sig från delstaten Maine längst uppe i nordöst ner till städerna Baltimore och Washington. I sydstaterna tog spridningen längre tid. Inledningsvis var de gamla rebellerna skeptiskt inställda till denna yankeinnovation: de forna dödsfiendernas favoritidrott. Det var endast New Orleans i Louisiana som basebollen lyckades få grepp över under de decennier som följde närmast på kriget. Västerut var det också till en början relativt tunnsått med klubbar, med undantag av Chicago i Illinois.

Flydde till Hawaii

Alexander Cartwrights spelarideal hade varit överklassamatörer. Visserligen var spelarna amatörer även efter kriget, men pengar kom snart alltmer i förgrunden. Det kunde medföra att spelare gick från en klubb till en annan mitt under säsongen, ett fenomen som kallades revolving.

År 1869 beslutade Cincinnati Red Stockings i Ohio att bygga upp hela sitt lag med professionella spelare. Laget kunde rekrytera superba spelare som dessutom fick gott om tid att träna. Laget blev därmed oslagbart, och andra klubbar tvingades följa efter. Klubben blev också stilbildande genom sina karakteristiska knäbyxor och även bokstaven C i rött på tröjorna.

Inbördeskriget innebar en demokratisering av sporten. Det var inte en kostnadskrävande sport, utan vem som helst kunde spela. Efter inbördeskriget kom utövarna framför allt från arbetarklassen, vars män insett att de genom denna idrott hade chans att förverkliga den amerikanska drömmen om framgång och förmögenhet.

Basebollen hade en viktig roll som sammanhållande faktor i det amerikanska samhälle som under 1800-talets lopp kom att präglas av allt större ekonomiska, sociala och etniska spänningar. Intresset för baseboll blev en gemensam nämnare för män med helt olika bakgrund, ungefär samma roll som fotbollen fick i många europeiska nationer. Baseboll blev den amerikanska nationalsporten.

Och hur gick det då för Alexander Cartwright, basebollens fader? Ja, han drabbades av guldfeber, lämnade New York och begav sig till Kalifornien i den stora guldrushen 1849. I de flesta samhällen där han stannade en tid startade han basebollverksamhet. Han blev dock inte någon framgångsrik guldgrävare utan flydde undan en koleraepidemi och hamnade på Hawaii. Där hjälpte han inte bara till med att bygga upp öarnas brandkårsorganisation, utan introducerade även basebollen. Hans sätt att organisera basebolligan på Hawaii stod sedan modell för det som är dagens nationella seriesystem i USA. År 1892 dog han i Honolulu.

Och varför blev baseboll aldrig stort i Sverige? Jo, antagligen beror det på att den moderna svenska idrottsrörelsen kom i gång betydligt senare än den amerikanska. När de ekonomiska och sociala förutsättningarna väl hade skapats för lagidrotter i Sverige, var det andra sporter, som fotboll, som var på modet ute i världen.

Du har just läst en artikel från tidskriften Forskning & Framsteg.

Ur [F&F 4/2009](#)